

VALSTYBINĖ SOCIALINIO DRAUDIMO FONDO VALDYBA SOCIALINIO DRAUDIMO SISTEMOS REFORMOS VERTINIMAS

VALSTYBINIO AUDITO ATASKAITA

Vilnius 2005 m.

TURINYS

SANTRAUKA	3
ĮŽANGA	5
AUDITO REZULTATAI	8
1. PENSIJŲ REFORMOS EIGOS VERTINIMAS	8
2. VSD ĮMOKŲ ADMINISTRAVIMO REFORMOS EIGA IR JOS VERTINIMAS	17
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	24
PRIEDAI	26

LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS KONTROLĖ

VALSTYBINIO AUDITO ATASKAITA

SOCIALINIO DRAUDIMO SISTEMOS REFORMOS VERTINIMAS

2005 m. lapkričio 11 d. Nr. 2010-16-111
Vilnius

SANTRAUKA

Pensijų sistemos reforma įgyvendinama nuo 2004 metų. Įgyvendinus reformos nuostatas, Lietuvos pensijų sistemą sudaro trys pakopos:

- valstybinis socialinis pensijų draudimas, einamosiomis įmokomis ir mokesčiais finansuojamos pensijos;
- privalomojo kaupiamojo pensijų draudimo pensijos. Kaupimas senatvės pensijai iš socialinio draudimo įmokų pensijų fonduose;
- savanoriško kaupimo pensijos. Papildomas kaupimas pensijai gyvybės draudimo įmonėse ar pensijų fonduose.

Įgyvendinant Pensijų sistemos reformos koncepcijos¹ nuostatas dėl Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos ir Valstybinės mokesčių inspekcijos pajėgumo rinkti valstybinio socialinio draudimo įmokas ir mokesčius sujungimo, vykdoma įmokų administravimo reforma. Pagrindinis valstybinio socialinio draudimo įmokų administravimo reformos tikslas – centralizuoti valstybinio socialinio draudimo įmokų administravimą ir pagerinti įmokų ir mokesčių surinkimą.

Auditoriai ataskaitoje atkreipė dėmesį, kad:

- Pensijų sistemos reformos vykdymo metu valstybė prisiima visus įsipareigojimus, susijusius su lėšų pervedimu privatiems pensijų fondams, t. y. Valstybinio socialinio draudimo fondo privalo pervesti visą priskaičiuotą sumą, nepriklausomai nuo to, ar darbdavys sumokėjo pensijų fondo dalyvio socialinio draudimo įmokas.
- Kaupiamos pensijos dydžio negarantuoja nei valstybė, nei pensijų fondai, nesėkmingų investicijų atvejais visos pasekmės tenka pensijų kaupimo dalyviams. Yra rizika, kad sumažėjusios pensijos gali padidinti valstybės išlaidas mažas pajamas gaunančių asmenų kompensacijoms.
- Pensijų sistemos reforma iš dalies sumažino galimybes didinti pensijas ir kitas socialinio draudimo išmokas dabartiniams pensininkams.
- Asmenys, kurie verčiasi individualia veikla turėdami verslo liudijimą, neturi galimybės dalyvauti II pakopos pensijų kaupime.
- Pensijų bendrovių ir depozitoriumų priklausymas tai pačiai įmonių grupei gali susilpninti pensijų fondų veiklos kontrolę.

¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000-04-26 nutarimas Nr. 465 „Dėl pensijų reformos koncepcijos“

- Valstybinio socialinio draudimo įmokų administravimo reformos koncepcija patvirtinta be detalios šios reformos įgyvendinimo galimybių ir rizikos veiksnių analizės.
- Kadangi Valstybinio socialinio draudimo įmokų administravimo reforma nebuvo baigta, todėl reformos koncepcijoje numatyti tikslai nebuvo pasiekti.
- Perdavus VSD įmokų administravimą VMI, 2004 m. valstybinio socialinio draudimo įmokų sumokėjimo ir apskaičiavimo teisingumo tikrinimų funkcija buvo vykdoma nepakankamai rezultatyviai.

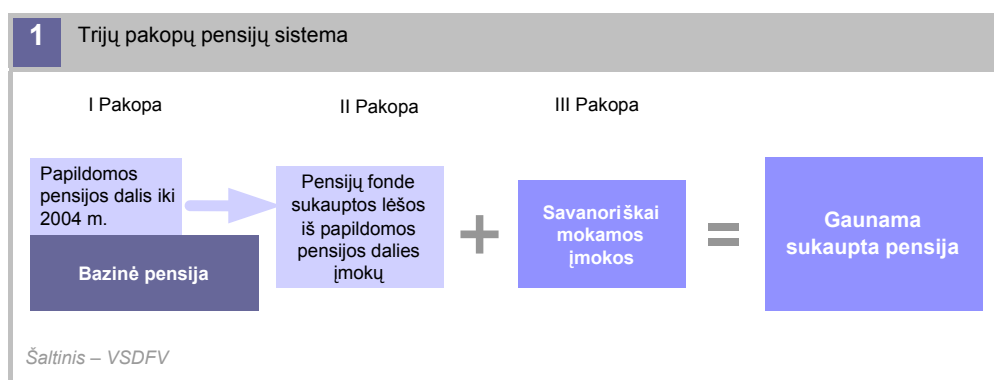
Ataskaitoje pateikti pasiūlymai Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai ir Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai dėl pensijų kaupimo dalyviui tenkančios investavimo rizikos ir dėl valstybinio socialinio draudimo įmokų administravimo reformos koncepcijoje numatytų tikslų įgyvendinimo tikslingumo.

ĮŽANGA

Lietuvoje pensijų reforma įgyvendinta dviem etapais. Per pirmąjį etapą, pradėtą įgyvendinti nuo 1995 metų, reformuota pagrindinė – socialinio draudimo einamojo finansavimo pensijų sistema. Reforma buvo siekiama griežtai įgyvendinti socialinio draudimo principus. Teisė į pensijas griežčiau susieta su valstybinio socialinio pensijų draudimo laikotarpiu, o socialinio draudimo pensijų dydžiai susieti su asmens mokėtų valstybinio socialinio pensijų draudimo įmokų dydžiais. Pradėtas ilginti senatvės pensijos amžius, kuris iki reformos buvo 55 metai moterims ir 60 metų vyrams (dabartiniu metu vyrams 62,5 metai, moterims nuo 2006 metų – 60 metų).

Nuo 2004 metų pradėjus veikti naujam pensijų kaupimui, Lietuvos pensijų sistemą sudaro trys pakopos (1 pav.):

- valstybinis socialinis pensijų draudimas, einamosiomis įmokomis ir mokesčiais finansuojamos pensijos;
- privalomojo kaupiamojo pensijų draudimo pensijos. Kaupimas senatvės pensijai iš socialinio draudimo įmokų pensijų fonduose;
- savanoriško kaupimo pensijos. Papildomas kaupimas pensijai gyvybės draudimo įmonėse ar pensijų fonduose.

Per antrąjį reformos etapą, pradėtą įgyvendinti nuo 2003 metų rudens, sukurta II-a pensijų sistemos pakopa, kurioje gali dalyvauti socialinio draudimo pensijų sistemos dalyviai, pervesdami dalį privalomų įmokų į pensijų fondus. Jie vietoje dalies socialinio draudimo pensijos pradėjo kaupti pensijų turtą individualiose sąskaitose, kurias valdo privačios pensijų kaupimo bendrovės. Šiuo reformos etapu buvo siekiama pasinaudoti laikinai palankia demografinė situacija ir dalį socialinio draudimo įmokų sukaupti asmeninėse dalyvių sąskaitose. Dalis valstybės įsipareigojimų pamažu perkeliama į privataus sektoriaus įsipareigojimus būsimiems pensininkams.

2005 metais Lietuvoje veikė 11 pensijų bendrovių (6 valdymo įmonės, 5 gyvybės draudimo įmonės), valdančių 27 pensijų fondus. Nuo 2004 metų iki 2005 m. rugsėjo mėn. pensijų fondams iš VSDF biudžeto pervesta 320,5 mln. Lt.

Pensijų fondai skiriasi pagal investavimo objektus ir kokiomis proporcijomis į juos investuojama. Pensijų fondo investavimo kryptis yra nurodoma pensijų fondo taisyklėse, kurias patvirtina priežiūros institucija.

Įgyvendinant Pensijų sistemos reformos koncepcijos² nuostatas dėl VSDFV ir VMI pajėgumų rinkti valstybinio socialinio draudimo įmokas ir mokesčius sujungimo, vykdoma VSD įmokų administravimo reforma. Pagrindinis valstybinio socialinio draudimo įmokų administravimo reformos tikslas – centralizuoti valstybinio socialinio draudimo įmokų administravimą, siekiant:

- pagerinti įmokų ir mokesčių surinkimą;
- sumažinti vengimo mokėti įmokas ir mokesčius riziką;
- sumažinti įmokų ir mokesčių administravimo išlaidas;
- panaikinti įmokų ir mokesčių administravimo funkcijų dubliavimąsi.

Valstybinis auditas „Socialinio draudimo sistemos reforma“ yra numatytas Valstybės kontrolės 2005 metų veiklos audito programoje. Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės Veiklos audito 1-ojo departamento direktoriaus R. Sanajevo 2005-07-21 pavedimu Nr. 2010-16 valstybinį auditą atliko Veiklos audito 1-ojo departamento vyresnysis valstybinis auditorius J. Izokaitis (grupės vadovas), valstybiniai auditoriai M. Macijauskas ir D. Aleknavičius. Auditas pradėtas 2005-07-21, baigtas 2005-11-11.

Audito tikslai:

- įvertinti galimus rizikos veiksnius vykdant pensijų sistemos reformą,
- įvertinti valstybinio socialinio draudimo įmokų administravimo reformos vykdymą rezultatyvumo požiūriu.

Audito tikslui pasiekti nagrinėjome bei vertinome:

1. Pensijų reformos vykdymą:
 - reformos tikslus, uždavinius, numatytus finansavimo šaltinius, galimas grėsmes;
 - pensijų reformos pagrindimą, jos vykdymo modelio parinkimą;
 - senatvės pensijų kaupimą pensijų fonduose.
2. Valstybinio socialinio draudimo įmokų administravimo reformos vykdymą:
 - įmokų administravimo reformos įgyvendinimą;
 - įmokų surinkimą ir kontrolę.

Vertinimo kriterijai:

- pensijų sistemos reformos rezultatų palyginimas su siektiniais,
- įmokų administravimo reformos koncepcijoje numatytų tikslų įgyvendinimo lygis.

Audituojamas laikotarpis – 2004 m.

Audito objektas – Socialinio draudimo sistemos reforma.

Audito subjektas – Valstybinė socialinio draudimo fondo valdyba. Audituojamu laikotarpiu Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos direktoriumi buvo M. Mikaila.

Audito procesas. Audito įrodymai gauti taikant skaičiavimo, patikrinimo (rašytinių dokumentų nagrinėjimo), apklausos (klausimynai) ir analitinės procedūras. Atlikdami auditą laikėmės prielaidos, kad auditoriams pateikti duomenys yra teisingi, dokumentai yra išsamūs ir galutiniai, o dokumentų kopijos atitinka originalus.

² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000-04-26 nutarimas Nr. 465 „Dėl pensijų reformos koncepcijos“

Audito metu pateikėme klausimynus pensijų fondams, dalyvavome susitikimuose su nepriklausomais ekspertais ir konferencijose su suinteresuotomis šalimis, atsakingais Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos, Valstybinės mokesčių inspekcijos, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos darbuotojais, Vertybinių popierių komisija, Draudimo priežiūros tarnyba ir kt.

Audito metu nagrinėjome Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos, Valstybinės mokesčių inspekcijos ir Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos pateiktus 2001–2004 m. laikotarpio ir 2005 m. I pusmečio duomenis.

Ataskaitoje vartojami trumpiniai:

VSDFV – Valstybinė socialinio draudimo fondo valdyba;

VMI – Valstybinė mokesčių inspekcija;

AVMI – apskrities valstybinė mokesčių inspekcija;

VSD – Valstybinis socialinis draudimas;

SADM – Socialinės apsaugos ir darbo ministerija;

PF – pensijų fondas (fiziniams asmenims, pagal pensijų sistemos reformos įstatymą dalyvaujantiems pensijų kaupime, bendrosios dalinės nuosavybės teise priklausantis pensijų turtas, kurio valdymas perduotas pensijų draudimo bendrovei ir kurios investuojamas pagal to pensijų fondo taisykles);

AUDITO REZULTATAI

1. PENSIJŲ REFORMOS EIGOS VERTINIMAS

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2000 metais patvirtino pensijų sistemos reformos koncepciją, kurioje buvo numatyti pagrindiniai reformos tikslai ir priežastys.

Pagrindiniai pensijų sistemos reformos tikslai:

- pakeisti pensijų sistemą taip, kad sulaukė pensinio amžiaus žmonės gautų didesnes pajamas negu iki šiol, tačiau perskirstymas būtų ne padidintas, bet sumažintas;
- finansiškai subalansuoti socialinio draudimo pensijų sistemą taip, kad ji galėtų artimiausiais metais veikti be finansinio deficito;
- paskatinti taupymą šalyje ir sumažinti mokesčių vengimą.

Svarbiausias reformos uždavinys – įvesti privalomąjį kaupimą pensijų fonduose, nedidinant pensijų draudimui skirtą tarifą – dalį dabartinio einamųjų įmokų sistemos socialinio draudimo tarifą skirti kaupiamajam pensijų draudimui pensijų fonduose.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2001 metais nutarimu³ pritarė pensijų sistemos reformos vykdymo 2001–2002 metų priemonių planui ir jo įgyvendinimui, sudarė koordinavimo komisiją. 2002 metais buvo patvirtintas pasirengimo pensijų sistemos reformai priemonių planas.

2002 metais buvo priimtas Pensijų sistemos reformos įstatymas, kuris nustatė draudimo įmokos dalies kaupimo, užtikrinančio Lietuvos Respublikos gyventojų papildomas pajamas senatvėje, teisinį pagrindą bei pagrindinius pensijų kaupimo principus. Įsigaliojus įstatymui asmenys, privalomai draudžiami valstybiniu socialiniu pensijų draudimu pagrindinei ir papildomai pensijos daliai (2 pav.) gauti, išskyrus asmenis, kurie yra sulaukę senatvės pensijos amžiaus, turi teisę jų pačių pasirinkimu tapti pensijų fondo dalyviais ir kaupti pensijų kaupimo bendrovėse.

2 Valstybinės socialinio draudimo pensijos sandara

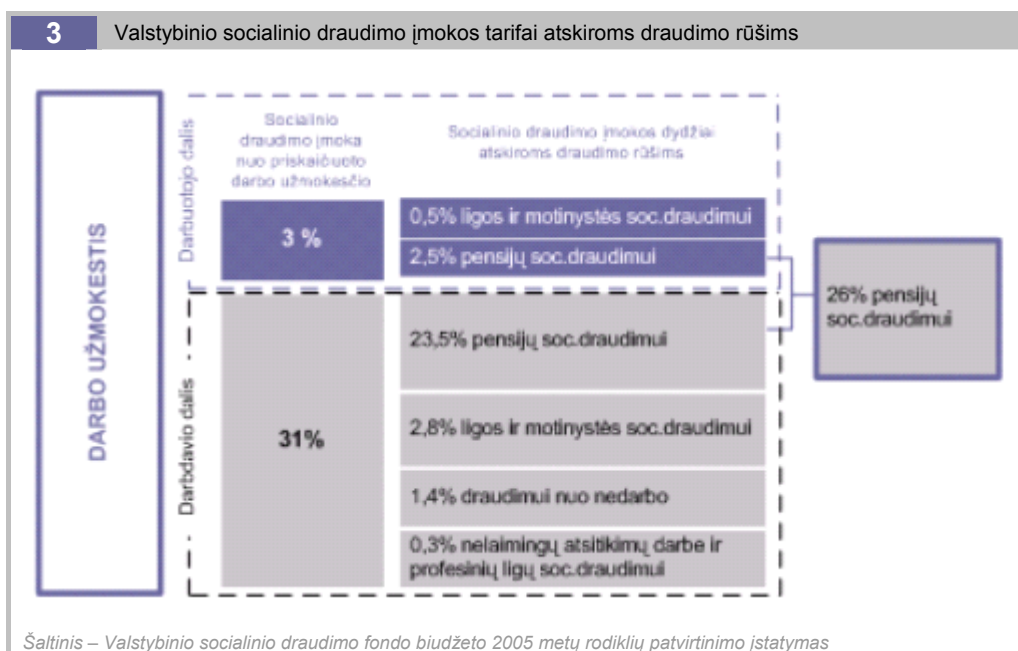
Pagrindinė pensija	Pagrindinė valstybinės socialinio draudimo pensijos dalis garantuoja minimalų pensinį aprūpinimą asmenims, turintiems įstatymo nustatytą būtinajį valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą ir atitinkantiems kitas įstatymo nustatytas sąlygas. Pagrindinės valstybinės socialinio draudimo pensijos dalies dydžio matas yra valstybinė socialinio draudimo bazinė pensija.
Papildoma pensija	Papildoma valstybinės socialinio draudimo pensijos dalis suteikia papildomą pensinį aprūpinimą asmenims, išvardytiems valstybinio socialinio draudimo pensijų įstatyme, draustiems valstybiniu socialiniu pensijų draudimu, įstatyme nurodytiems asmenims, jeigu jie privalomai draudžiasi valstybiniu socialiniu pensijų draudimu papildomai pensijos daliai gauti, atsižvelgiant į šių asmenų draudimo stažą ir draudžiamąsias pajamas, turėtas per draudimo (draudimosi) laikotarpį.

Šaltinis – Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymas

Privalomai valstybiniu socialiniu pensijų draudimu pagrindinei ir papildomai pensijos daliai gauti draudžiami asmenys, dirbantys pagal darbo sutartis ir mokantys įmokas visai (pagrindinei ir papildomai) senatvės pensijai. Nuo kiekvieno apdraustojo valstybiniu socialiniu draudimu atlyginimo kas mėnesį priskaičiuojama 34 proc. įmoka socialiniam draudimui, iš jos 3 proc. sumoka darbuotojas, o 31 proc. – jo darbdavys. Mokantys tokio dydžio įmokas asmenys yra apdraudžiami visai socialinio draudimo pensijai (ir pagrindinei, ir papildomai daliai), ligos ir motinystės socialiniu draudimu, draudimu nuo nedarbo ir nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialiniu draudimu ir sveikatos draudimu. Kasmet Seimas, tvirtindamas valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto rodiklių patvirtinimo įstatymą, nustato socialinio draudimo įmokų paskirstymą atskiroms draudimo rūšims. Pagal Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo

³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001-02-06 nutarimas Nr. 138 „Dėl pensijų sistemos reformos vykdymo 2001–2002 metų priemonių plano“

fondo biudžeto 2005 metų rodiklių patvirtinimo įstatymą didžiausia socialinio draudimo įmokos dalis teko pensijų socialiniam draudimui – 26 proc. nuo priskaičiuoto darbo užmokesčio (3 pav.).

Mokantys įmokas tik bazinei pensijai kaupimo sistemoje gali dalyvauti tik savanoriškai mokėdami papildomą įmoką.

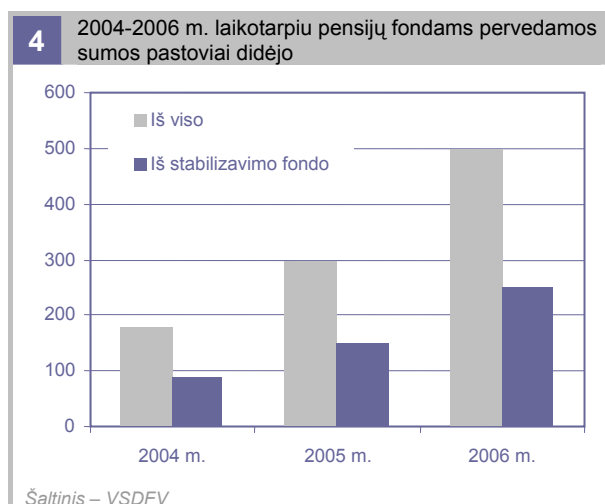
Statistikos departamento duomenimis 2004 metais Lietuvoje buvo 1 436,3 tūkst. užimtų gyventojų⁴. Visai socialinio draudimo senatvės pensijai 2004 metais buvo apdrausti 1 192,3 tūkst. asmenų t.y. 83 proc. visų Lietuvoje užimtų gyventojų, kurie nemokėdami papildomų įmokų gali dalyvauti II pakopos pensijų kaupime. Individualių įmonių savininkai, tikrųjų ūkinių bendrijų nariai, komanditinių ūkinių bendrijų tikrieji nariai, asmenys, kurie verčiasi individualia veikla (kaip ji apibrėžta Gyventojų pajamų mokesčio įstatyme, išskyrus individualią veiklą, kuria verčiamasi turint verslo liudijimą) gali dalyvauti pensijų kaupime papildomai mokėdami socialinio draudimo įmokas. Asmenys, kurie verčiasi individualia veikla turėdami verslo liudijimą, neturi jokių galimybių kaupti pensijos II pakopos pensijų fonduose.

Asmenys, kurie verčiasi individualia veikla turėdami verslo liudijimą, neturi galimybės dalyvauti II pakopos pensijų kaupime.

Įstatymu nustatyta, kad įmokos į pensijų fondą dydis 2004 metais yra 2,5 proc., 2005 m. – 3,5 proc., 2006 m. – 4,5 proc., 2007 ir vėlesniais metais – 5,5 proc. dalyvio pajamų, nuo kurių skaičiuojamos valstybinio socialinio draudimo įmokos. Ši įmoka atskaitoma ir iš darbuotojo, ir iš darbdavio dalies. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos teigimu, įmokos dydis didinamas palaipsniui, dėl to reformos finansavimo našta didėja laipsniškai, o valstybei yra lengviau pritaikyti savo viešuosius finansus. Dalį lėšų pervedus į pensijų fondus, VSDF biudžetas kasmet netenka vis didesnės lėšų sumos. Dėl šios priežasties dalis pensijų reformos išlaidų finansuojama iš valstybės Rezervinio (stabilizavimo) fondo lėšų. Seimas, tvirtindamas valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymą, numato dalį lėšų pensijų reformos finansavimui. Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto 2004 metų finansinių

⁴ Užimti gyventojai – tiriamo amžiaus asmenys, kurie tiriamąją savaitę dirbo bet kokį darbą ne trumpiau kaip 1 valandą, už kurį gavo darbo užmokestį pinigais arba natūra (maisto produktais ar kitais gaminiais) ar turėjo pelno (pajamų). Tai visi asmenys, turintys užimtumo statusą: darbdaviai, savininkai, samdomi darbuotojai, šeimos įmonėje dirbantys, gaunantys ir negaunantys atlyginimo šeimos nariai, asmenys, dirbantys sau. Šaltinis – www.std.lt

rodiklių patvirtinimo įstatyme⁵ buvo numatyta 178,9 mln. Lt išlaidų lėšoms, pervedamoms į pensijų fondus, 50 proc. šių išlaidų (89,45 mln. Lt⁶) numatyta padengti iš valstybės Rezervinio (stabilizavimo) fondo lėšų, kita dalis – iš VSDF biudžeto. Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto 2005 metų rodiklių patvirtinimo įstatyme⁷ buvo numatyta 299,8 mln. Lt išlaidų lėšoms, pervedamoms į pensijų fondus, 50 proc. šių išlaidų (149,9 mln. Lt⁸) numatyta padengti iš valstybės Rezervinio (stabilizavimo) fondo lėšų. 2006 metais pensijų fondams planuojama pervesti apie 500 mln. Lt (4 pav.).

Per du reformos metus pensijų fondams bus pervesta apie 479 mln. Lt, VSDF biudžetas dėl pensijų reformos sumažės – 239 mln. Lt. Kadangi įmokos dalis pervedama į pensijų fondus iki 2007 metų kasmet didės, todėl VSDF biudžetas kasmet į pensijų fondus turės pervesti vis didesnę lėšų dalį.

Dauguma audito metu apklaustų pensijų kaupimo bendrovių, kaip vieną iš reformos trūkumų paminėjo mažas pensijų fondams pervedamas įmokas (1 priedas). Jų siūlymu, įmokos ir po 2007 metų turėtų būti didinamos. Pensijų fonde sukauptas didesnis turtas garantuotų didesnę pensiją (anuitetą).

Auditorių nuomone, įmokos į pensijų fondą dydis galėtų būti didinamas darbuotojo darbo užmokesčio (pajamų) sąskaita, t. y. didinant darbuotojo mokamą socialinio draudimo įmokos tarifą. Priešingu atveju, įmokos tarifo į pensijų fondą padidinimas sumažintų VSDF biudžeto lėšas tenkančias einamosioms valstybinio socialinio draudimo išmokoms.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos teigimu, „...jeigu 2005 metais iš valstybės biudžeto stabilizavimo fondo skirtos lėšos (149,9 mln. Lt) būtų panaudotos pensijų ir kitų išmokų didinimui, tai per metus (nuo 2006 m. sausio 1 d.) pensijas vidutiniškai būtų galima padidinti 15 Lt, tačiau socialinio draudimo išmokų, ypač pensijų, mokėjimas – tęstinis procesas, todėl, norint padidinti šias išmokas ir sprendžiant klausimą dėl padidinimo masto, būtina garantuoti, kad ne tik einamaisiais metais, bet ir ilgalaikėje perspektyvoje pakaks lėšų išmokėti padidintas pensijas (jei nebus kitų finansavimo šaltinių)“.

Pagal Finansų ministerijos atliktus skaičiavimus, VSDF biudžeto trūkumas, atsiradęs dėl pensijų sistemos reformos, per 2004–2015 metus sudarytų apie 6,9 mlrd. Lt. Jeigu pusė šios sumos būtų finansuojama ir Rezervinio (stabilizavimo) fondo, šio fondo lėšų užtektų iki 2011 metų.

Audito metu atliktais skaičiavimais, 2011 metais pensijas iš pensijų fondų gaus tik labai maža dalis pensininkų, todėl sumažėjusios VSDF biudžeto išlaidos dar neturės įtakos.

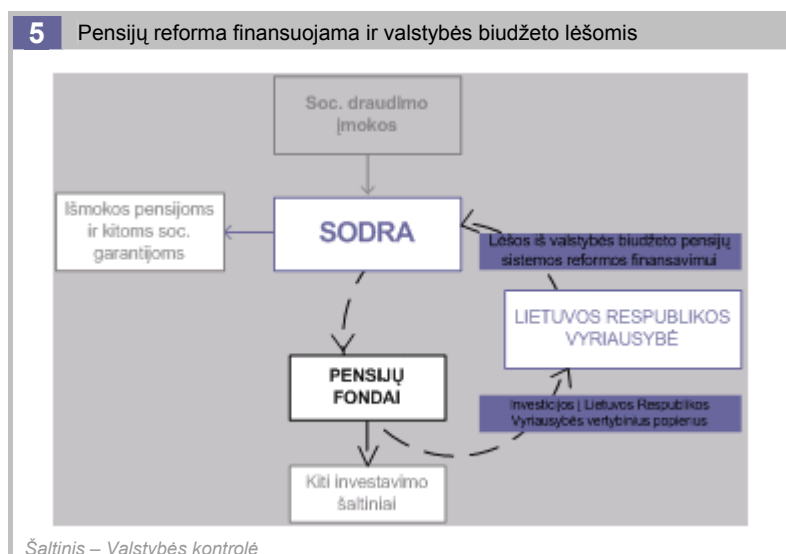
⁵ Patvirtinta valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto 2004 metų rodiklių patvirtinimo įstatymu

⁶ Patvirtinta 2004 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymu

⁷ Patvirtinta valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto 2005 metų rodiklių patvirtinimo įstatymu

⁸ Patvirtinta 2005 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymu

Iš valstybės stabilizavimo (rezervinio) fondo skiriamos lėšos per VSDF pervedamos į pensijų fondus, kurie dalį lėšų investuoja ir į Lietuvos Vyriausybės vertybinius popierius (5 pav.).

Valstybė dalį reformos išlaidų finansuoja valstybės biudžeto lėšomis. Dalis šių lėšų, kaip turto ir administravimo mokesčiai atitenka pensijų fondams. Ši problema buvo minėta ir 2001 metais Atviros Lietuvos fondo ataskaitoje „Dalyvavimas pensijų reformoje: piliečiai, rinkos, viešosios institucijos“.

Nors pensijų sistemos reforma suteikė galimybę pensijų kaupimo dalyviams kaupti lėšas privačiuose pensijų fonduose ir gauti didesnes pajamas sulaukus pensinio amžiaus, tačiau iš dalies sumažino galimybę padidinti pensijas ir kitas socialinio draudimo išmokas dabartiniams pensininkams.

Auditorių nuomone, Valstybė turi numatyti ilgalaikius finansavimo šaltinius, reikalingus pensijų sistemos reformos išlaidoms padengti.

VSDF pagal jos administruojamame dalyvių registre esančią informaciją apie dalyvių sudarytas pensijų kaupimo sutartis bei jų pasirinktus pensijų fondus ir priskaičiuotas valstybinio socialinio draudimo įmokas už kiekvieną dalyvį pveda pensijų įmokas atitinkamiems pensijų kaupimo bendrovių valdomiems pensijų fondams. Pensijų įmokos pervedamos per 60 kalendorinių dienų nuo tos dienos, kai draudėjai Vyriausybės nustatyta tvarka pateikia VSDF įstaigoms informaciją apie kiekvienam apdraustajam apskaičiuotas draudžiamųjų pajamų ir socialinio draudimo įmokų sumas. Pensijų įmokas iki jų pervedimo pensijų kaupimo bendrovių valdomiems pensijų fondams VSDF valdyba saugo patikėjimo teisės pagrindais komerciniame banke atskirai nuo kitų lėšų. Teisės aktais numatyta, kad VSDF už pavėluotai pervestas pensijų kaupimo bendrovėms lėšas, privalo sumokėti delspinigius.⁹ 2004 metais VSDF nesurinko apie 0,6 proc. priskaičiuotų socialinio draudimo įmokų, t.y. apie (33,6 mln. Lt), nors VSDF turėjo pervesti visas priskaičiuotas pensijų kaupimo dalyvių sumas. Yra rizika, kad kai kuriais mėnesiais vėluojančių sumokėti draudėjų skolos gali daryti neigiamą įtaką VSDF vykdomiems įsipareigojimams.

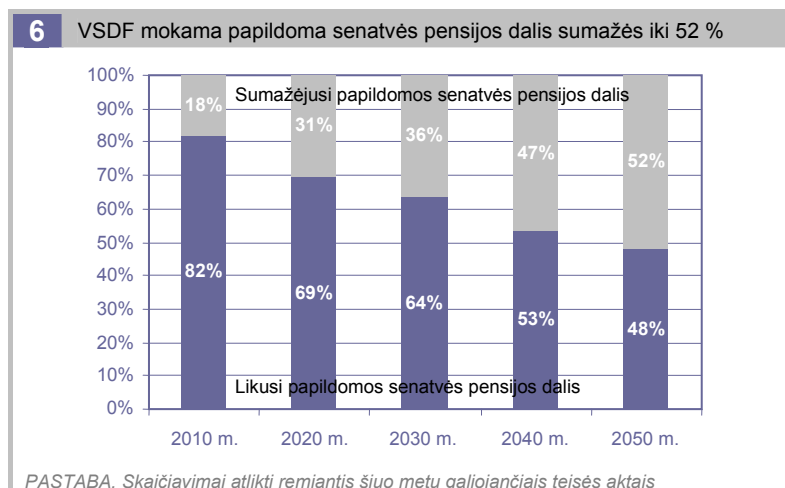
VSDF pensijų fondams privalo pervesti visą priskaičiuotą sumą nepriklausomai nuo to, ar darbdavys sumokėjo VSDF socialinio draudimo įmokas ar ne, o tai gali daryti neigiamą įtaką VSDF biudžeto vykdymui ir kitiems finansiniams įsipareigojimams.

⁹ Lietuvos Respublikos Pensijų kaupimo įstatymas

Pagal galiojančius teisės aktus senatvės pensiją sudaro dvi dalys: pagrindinė senatvės pensija ir papildoma. Statistikos departamento duomenimis, vidutinė senatvės pensija per mėnesį, turint būtinaį stažą, 2005 m. rugpjūtį buvo 453,33 Lt (valstybinė socialinio draudimo bazinė pensija – 200,00 Lt).

Pensijų fondo dalyviui išėjus į pensiją, sumažės tik papildomoji pensijos dalis – bazinės pensijos dydžiui tai neturės įtakos. Papildoma pensijos dalis už dalyvavimą privačiam kaupime bus mažinama pagal kaupiamųjų įmokų ir įmokų socialinio draudimo papildomai pensijos daliai dydžių santykį.

Audito metu atliktais skaičiavimais, asmeniui, kaupiančiam pensijų fonde penkerius metus, VSDFV mokama papildomos pensijos dalis sumažės apie 18 proc. Ilgesnį laikotarpį kaupiantiems asmenims papildomos pensijos dalis sumažės iki 52 proc. (6 pav.).

Dalyvavimo pensijų fonduose naudingumas priklauso nuo dalyvio amžiaus, jo gaunamų pajamų ir daugelio kitų veiksnių: draudimo (darbo) stažo, draudimosi trukmės mišrioje (VSDFV ir pensijų fondų) sistemoje, nuo laukiamos pensijų fondo įmokų grąžos.

Lyginant su kitų Baltijos šalių pensijų sistemomis, Lietuvoje įgyvendinama pensijų sistemos reforma pensijų kaupime suteikė galimybę laisvanoriškai dalyvauti visiems, nepriklausomai nuo jų amžiaus, privalomai valstybiniu socialiniu pensijų draudimu draudžiamiems asmenims. Tuo tarpu Latvijoje ir Estijoje pensijas pensijų fonduose privalomai turi kaupti tam tikrų amžiaus grupių asmenys, o vyresnio amžiaus asmenims nebuvo leista dalyvauti pensijų kaupime (7 lentelė).

7	Baltijos šalių pensijų sistemų palyginimas		
	Lietuva	Latvija	Estija
Pradžia	2004-01-01	2001-07-01	2002-04-01
Dalyviai	Visi asmenys, draudžiami valstybinei socialinio draudimo pensijai, kurie savanoriškai nusprendžia tapti PSS Dalyviu.	Asmenys, pagal amžiaus grupes: < 30 metų privalomai > 49 nedalyvauja	Asmenys, pagal amžiaus grupes: < 18 metų privalomai 45–59 iki 2002-10-31 40–44 iki 2003-10-31 >59 nedalyvauja
Pensijų įmoka	2004 m. – 2,5 % nuo darbo užmokesčio, 2005 m. – 3,5 %, 2006 m. – 4,5 %, nuo 2007 m. – 5,5 %.	10 % nuo darbo užmokesčio	4 % nuo darbo užmokesčio + 2 % asmens įmoka
Investavimo sąlygos	Investavimas per pensijų kaupimo bendrovės: ▪ Viena bendrovė vienu metu ▪ Kelios bendrovės visą laikotarpį	Investavimas per fondus: ▪ Vienas fondas vienu metu ▪ Vienas fondas visą laikotarpį	Investavimas per fondus: ▪ Vienas fondas vienu metu ▪ Keli fondai visą laikotarpį
Dalyvių skaičius	Anuitetas parenkamas vėliau 2004 m. – 441 978	Anuitetas parenkamas vėliau apie 310 000	Anuitetas parenkamas vėliau apie 209 000

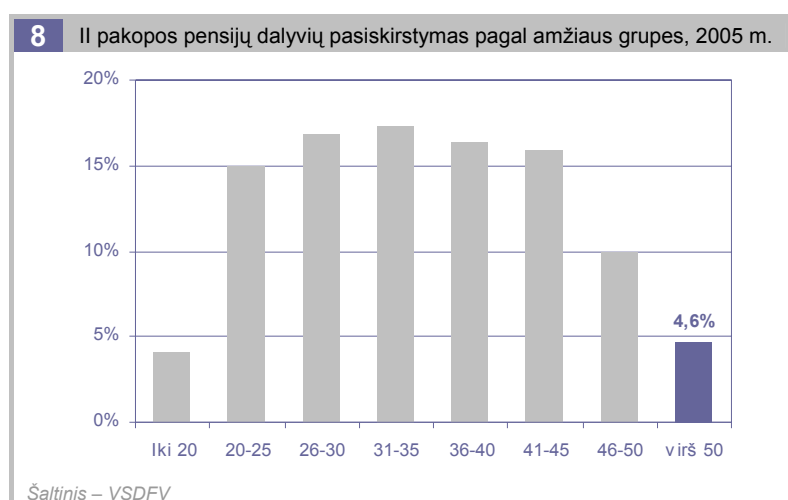
Šaltinis – AB Centrinis vertybinių popierių depozitoriumas

Pasirinktas pensijų kaupimo reformos modelis, kai yra neribojamas pensijų dalyvių amžius, yra rizikingas.

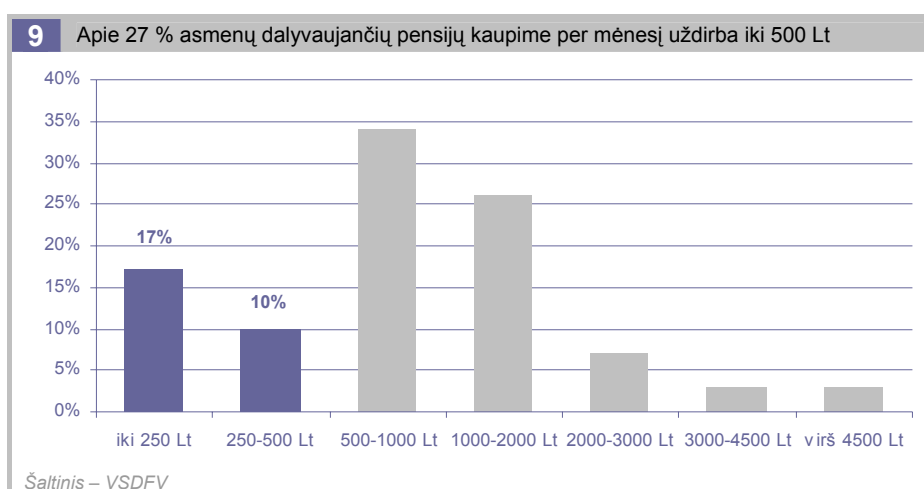
Tą faktą patvirtino Vertybinių popierių komisijos ir pensijų fondų atstovai. Trumpesnę laiką kaupdami pensijas pensijų fonduose, dalyviai susiduria su didesne finansinių rinkų svyravimų rizika, o tai gali tiesiogiai lemti būsimos pensijos dydį.

Vertybinių popierių komisijos pateikiamoje informacijoje nurodyta, kad „...labai rimtai turėtų pasvarstyti apie pensijų kaupimą tie asmenys, kuriems iki senatvės pensijos amžiaus liko mažiau negu 10–12 metų. Tokiais atvejais kaupti papildomą pensiją fonde patartina, jeigu gaunamos didelės pajamos (prieš mokesčių sumokėjimą 4 500 Lt ir daugiau). Priešingu atveju tikėtina, kad senatvėje tokie asmenys gaus mažesnę pensiją, negu būtų gavę tik iš VSDF“.

VSDFV duomenimis, 2006 metais pensijas pensijų fonduose kaups apie 4,6 proc. (31,6 tūkst.) asmenų, kuriems iki pensinio amžiaus yra likę 12 ir mažiau metų (8 pav.).

Lietuvoje vidutinis darbo užmokestis ir įmokos į pensijų kaupimo fondus nėra didelės. Apie 27 proc. asmenų, dalyvaujančių pensijų kaupime, per mėnesį uždirba iki 500 Lt (9 pav.).

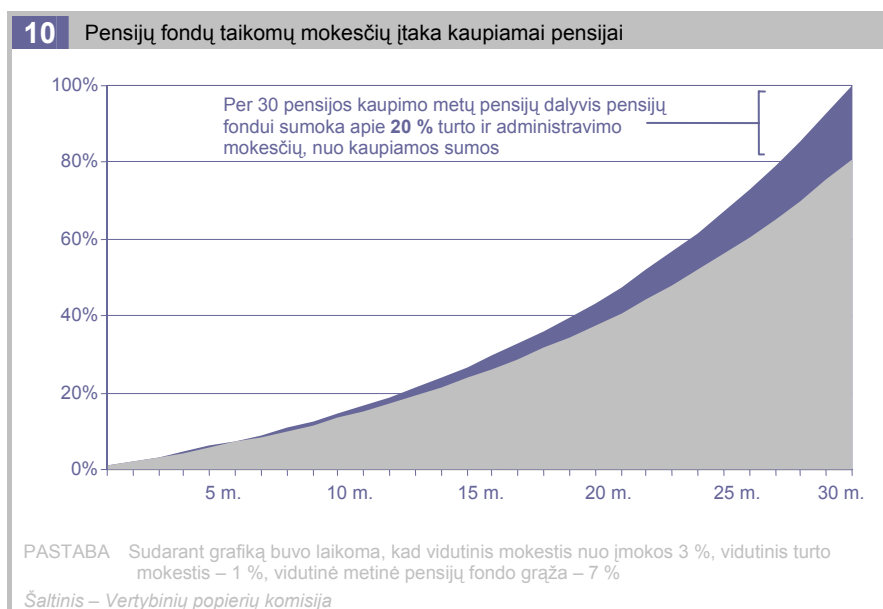

Negalime teigti, kad Socialinės apsaugos ir darbo ministerija nepakankamai informavo visuomenę apie vykdomą pensijų reformą ir jos pasekmes tam tikroms amžiaus grupėms. Atsižvelgiant į pensijų kaupimo dalyvių amžių ir gaunamas pajamas, yra didelė rizika, kad dalies pensijų kaupimo dalyvių pensija, sulaukus senatvės gali būti mažesnė negu likus VSDF. Be to, nebuvo numatyti teisiniai saugikliai,

apsaugantys tam tikras socialines žmonių, dalyvaujančių pensijų kaupime, grupes nuo neigiamų pasekmių, kaip tai buvo padaryta kitose Baltijos šalyse.

Pensijų kaupimo dalyviui nesuteiktos garantijos, kad sumažėjusią papildomos senatvės pensijos dalį kompensuos išmokos, gaunamos iš pensijų fondų, todėl yra rizika, kad asmuo, dalyvaudamas II pakopos pensijų draudime, negaus didesnės pensijos. Yra rizika, kad sumažėjusios pensijos gali padidinti valstybės išlaidas mažas pajamas gaunančių asmenų kompensacijoms.

Pagal Pensijų kaupimo įstatymą atskaitymai iš pensijų turto pagal kiekvieną pensijų kaupimo sutartį su pensijų kaupimo bendrove per metus gali sudaryti ne daugiau kaip 1 proc. nuo dalyvio pensijų sąskaitoje apskaičiuotų lėšų vidutinės metinės vertės ir ne daugiau kaip 10 proc. dalyvio vardu įmokėtų įmokų. Vidutinis pensijų fondų taikomas mokestis nuo dalyvio vardu įmokėtų įmokų – 3,82 proc., didžiausias – 7 proc. Vidutinis dalyvio pensijų sąskaitoje apskaičiuotų lėšų vidutinės metinės vertės mokestis – 0,99 proc., didžiausias – 1 proc. Trumpu laikotarpiu šie mokesčiai nėra labai dideli, tačiau 30 metų kaupiama pensija dėl taikomų mokesčių gali sumažėti apie 20 proc. (10 pav.).

Pensijų fondai negarantuoja konkretaus dydžio palūkanų, lėšų kaupimas pensijų fonde yra ilgalaikis procesas, todėl kiekvienais metais finansų rinkose gautina grąža negali būti prognozuojama. Teisės aktais nustatyta galimybė steigti pensijų fondą, garantuojantį tam tikrą pensijų fondo pajamingumą, tačiau šiuo metu nei vienas iš 27 Lietuvoje veikiančių pensijų fondų negarantuoja fiksuoto pajamingumo bei negarantuoja būsimos pensijos (anuiteto) dydžio.

Sulaukus pensinio amžiaus pensijų kaupimo dalyvis įgyja teisę į sukauptą pensiją. Teisės aktais nustatyti tokie, išmokų mokėjimo būdai:

- Vienkartinė išmoka arba periodinės išmokos. Gavėjo mirties atveju neišmokėtos lėšos paveldimos.
- Pensijų anuitetas (anuitetas – išmoka lygiomis dalimis iki gyvos galvos). Privalomas, kai apskaičiuoto bazinio pensijų anuiteto dydis ne mažesnis kaip pusė valstybinės socialinio draudimo bazinės pensijos dydžio. Paveldėjimas nustatomas pensijų anuiteto sutartyje. Anuiteto dydis apskaičiuojamas vadovaujantis Draudimo priežiūros komisijos patvirtinta bazinio pensijų anuiteto skaičiavimo metodika.

Yra rizika, kad pagrindinis reformos tikslas – pakeisti pensijų sistemą taip, kad sulaukę pensinio amžiaus žmonės gautų didesnes pajamas negu iki šiol – gali būti nepasiektas. Kaupiamos pensijos dydžio negarantuoja nei valstybė, nei pensijų fondai, nesėkmingų investicijų atvejais visos pasekmės tenka pensijų kaupimo dalyviams.

Dauguma pensijų fondų dalyvių neturi investavimo patirties, todėl auditorių nuomone, turėtų būti sukurta pensijų kaupimo dalyvių švietimo sistema, padedanti asmenims pasirinkti ir keisti investavimo kryptį (pensijų fondą) atsižvelgiant į žmogaus amžių, gautas ir gaunamas pajamas ir kitus veiksnius, siekiant kuo efektyviau valdyti investicijų riziką.

Audito metu atliktoje apklausoje buvo minėta, kad vienas iš reformos privalumų – kaupiamų lėšų saugumas (1 priedas), nes įstatymu yra nustatyta, kad pensijų kaupimo bendrovė pensijų turtą valdo, naudoja ir juo disponuoja turto patikėjimo teisiniais pagrindais. Be to, kiekvieną pensijų fondą sudarantis pensijų turtas turi būti atskirtas nuo kito pensijų kaupimo bendrovės turto ir kitų tos pačios pensijų kaupimo bendrovės valdomų pensijų fondų pensijų turto.

Depozitoriumas yra viena iš kontrolės priemonių, užtikrinančių tinkamą pensijų fondų lėšų investavimą, tačiau 4 pensijų kaupimo bendrovės priklauso tai pačiai įmonių grupei, kaip ir Depozitoriumas (11 pav.).

11 Keturios pensijų kaupimo bendrovės priklauso tai pačiai įmonių grupei kaip ir depozitoriumas	
PENSIJŲ BENDROVĖ	DEPOZITORIUMAS
UAB „SEB VB investicijų valdymas“	AB „SEB Vilniaus bankas“
UAB „Finasta investicijų valdymas“	AB „SEB Vilniaus bankas“
UAB „Hansa investicijų valdymas“	AB „Hansa bankas“
UAB „NORD/LB Investicijų valdymas“	AB „Nord/LB Lietuva“
UAB „Medicinos banko investicijų valdymas“	AB „SEB Vilniaus bankas“
UAB „Parex investicijų valdymas“	AB „Parex bankas“
UAB „Commercial union Lietuva gyvybės draudimas“	AB „SEB Vilniaus bankas“
UAB „Ergo Lietuva gyvybės draudimas“	AB „Hansa bankas“
UAB „PZU Lietuva gyvybės draudimas“	AB „SEB Vilniaus bankas“
UAB „Sampo gyvybės draudimas“	AB „Hansa bankas“
UAB „Seesam Lietuva gyvybės draudimas“	AB „SEB Vilniaus bankas“

Šaltinis – Pensijų fondų taisyklės

Depozitoriumas – komercinis bankas, turintis teisę teikti investicines paslaugas ir turintis buveinę arba skyrių Lietuvos Respublikoje, Lietuvos centrinis vertybinių popierių depozitoriumas ar Europos Sąjungos valstybių centriniai vertybinių popierių depozitoriumai, jeigu jie turi teisę saugoti pinigines lėšas.

Depozitoriumo pareigos:

- Depozitoriumas privalo veikti pensijų fondo dalyvių naudai ir:
 - a) vykdyti valdymo įmonės nurodymus, jei jie neprieštaruoja teisės aktų ir pensijų fondo taisyklių reikalavimams;
 - b) užtikrinti, kad įplaukos už perleistą pensijų turtą per nustatytą laiką atitektų pensijų fondui;
 - c) užtikrinti, kad pensijų fondo įplaukos būtų naudojamos pagal teisės aktų ir pensijų fondo taisyklių reikalavimus.
- Depozitoriumas apie visus pastebėtus teisės aktų ar pensijų fondo taisyklių pažeidimus privalo pranešti Vertybinių popierių komisijai ir valdymo įmonės stebėtojų tarybai ar valdybai (jei stebėtojų taryba nesudaroma).
- Depozitoriumas atsako už žalą, padarytą pensijų fondo dalyviams ar valdymo įmonei, jei jis neatliko savo pareigų ar netinkamai jas atliko.

Yra rizika, kad pensijų kaupimo bendrovių ir depozitoriumų priklausymas tai pačiai įmonių grupei gali susilpninti pensijų fondų veiklos kontrolę.

2. VSD ĮMOKŲ ADMINISTRAVIMO REFORMOS EIGA IR JOS VERTINIMAS

VSD ĮMOKŲ ADMINISTRAVIMO REFORMOS ĮGYVENDINIMAS

Pagal į Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. vasario 4 d. potvarkį¹⁰ sudarytos darbo grupės, kurios Vyriausybei iki 2000 m. kovo 1 d. turėjo pateikti VSDF įmokų administravimo funkcijų perdavimo Valstybinei mokesčių inspekcijai principines nuostatas ir konkrečių darbų planą grafiką. Administravimo funkcijų perdavimas VMI buvo numatytas siekiant užtikrinti tinkamą VSDF biudžeto vykdymą ir sumažinti įmokų ir mokesčių administravimo išlaidas.

VMI ir VSDF bendros darbo grupės¹¹ sudarė fizinių asmenų pajamų mokesčio ir socialinio draudimo įmokų administravimo sujungimo valdymo komitetą ir parengė bendrą darbo planą.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2000 m. spalio 16 d. nutarimu patvirtino įmokų administravimo perdavimo VMI reformos koncepciją¹². Koncepcijoje buvo nustatyta, kad pagrindinis VSD įmokų administravimo reformos tikslas – centralizuoti VSD ir VMI administruojamų mokesčių administravimą siekiant:

- pagerinti įmokų ir mokesčių surinkimą (taip sumažinamas VSDF biudžeto deficitas ir padidinamos savivaldybių biudžetų pajamos);
- sumažinti vengimo mokėti įmokas ir mokesčius riziką;
- sumažinti įmokų ir mokesčių administravimo išlaidas;
- panaikinti įmokų ir mokesčių administravimo funkcijų dubliavimąsi;
- sudaryti visuotinio pajamų deklaravimo sąlygas.

Koncepcijoje buvo numatyta, kad visas VSD įmokų administravimo funkcijas VMI būtina perimti nuo 2001 m. sausio 1 dienos, o abiejų įmokas ir mokesčius administruojančių institucijų informacines sistemas integruoti per 2001 metus, kad nuo 2002 m. sausio 1 d. galėtų funkcionuoti viena įmokų (mokesčių) administravimą užtikrinanti informacinė sistema.

VSD įmokų administravimo reformos eigą koordinuojanti tarpinstitucinė komisija 2001 m. kovo 19 d. parengė teisės aktų pakeitimo projektus bei atliko kitus darbus.

Seimas 2001-03-22 pavedė¹³ Lietuvos Respublikos Vyriausybei pateikti administravimo reformos įgyvendinimo planą ir apskaičiavimus, kiek papildomai lėšų reikės šios reformos įgyvendinimui ir kokį ekonominį efektą tai duos ateityje. VMI pateikė ekonominius ir finansinius apskaičiavimus, kuriuose nurodė, kad ekonominis efektas per metus sudarytų 2 538 tūkst. Lt.¹⁴

VMI ir VSDFV neanalizavo, koks buvo gautas ekonominis efektas 2004 m. po dalies VSD įmokų administravimo funkcijų perdavimo VMI.

Atsižvelgiant į patvirtintą VSDF atliekamų įmokų administravimo funkcijų perdavimo VMI planą¹⁵. VMI ir VSDFV patvirtino šio plano įgyvendinimo detalizuotą planą.

Seimas 2002 m. gegužės 7 d. patvirtino Valstybinio socialinio draudimo įstatymo pataisas¹⁶, kuriomis nustatė, kad draudėjai privalo registruotis teritorinėse VMI nuo 2002 m. spalio 1 d., o visas VSD įmokų

¹⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. vasario 4 d. potvarkis Nr. 24

¹¹ Vadovaujantis LRV 2000 balandžio 12 d. posėdžio protokolu Nr. 19

¹² Patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 1234. Koncepcijoje buvo numatyta, kad visas valstybinio socialinio draudimo įmokų administravimo funkcijas būtina perimti nuo 2001 m. sausio 1 dienos, o abiejų įmokas ir mokesčius administruojančių institucijų informacines sistemas integruoti per 2001 metus, kad nuo 2002 m. sausio 1 d. galėtų funkcionuoti viena įmokų (mokesčių) administravimą užtikrinanti informacinė sistema

¹³ Lietuvos Respublikos Seimo Biudžeto ir finansų komiteto 2001-03-22 pavidimas Nr. 109-11-177

¹⁴ VMI 2001-04-04 raštas Nr. 05-07-3209

¹⁵ Patvirtintas Finansų ministro ir Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2001 m. balandžio 13 d. įsakymu Nr.102/49

administravimo funkcijas VMI perima nuo 2003 m. liepos 1 d. Šis įstatymas iš dalies buvo pakeistas 2002 m. gruodžio 10 d. patikslinant¹⁷, kad VMI neperduotos VSD įmokų administravimo funkcijos perduodamos nuo 2004 m. sausio 1 d.

Seimui papildžius ir pakeitus Valstybinio socialinio draudimo įstatymą¹⁸, buvo nustatyta, kad VMI nuo 2004 m. sausio 1 d. pradeda vykdyti šias funkcijas:

- Mokesčių administravimo įstatymo nustatyta tvarka registruoti draudėjus;
- tikrinti draudėjų ir apdraustųjų VSD įmokų apskaičiavimą, tikrinti šių įmokų sumokėjimą, kiek tai susiję su tikrinamais draudėjais ir apdraustaisiais;
- atstovauti valstybės ir Valstybinio socialinio draudimo fondo interesams įmonėse, viešosiose įstaigose, kurioms iškeltos bankroto ar restruktūrizavimo bylos pagal Įmonių bankroto įstatymo ir Įmonių restruktūrizavimo įstatymo suteiktas kreditoriaus teises Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos ir Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos abipusio susitarimo pagrindu;
- nagrinėti mokestinius ginčus dėl Valstybinės mokesčių inspekcijos pareigūnų patikrinimo metu papildomai priskaičiuotų valstybinio socialinio draudimo įmokų sumų, paskirtų baudų, priskaičiuotų delspinigių.

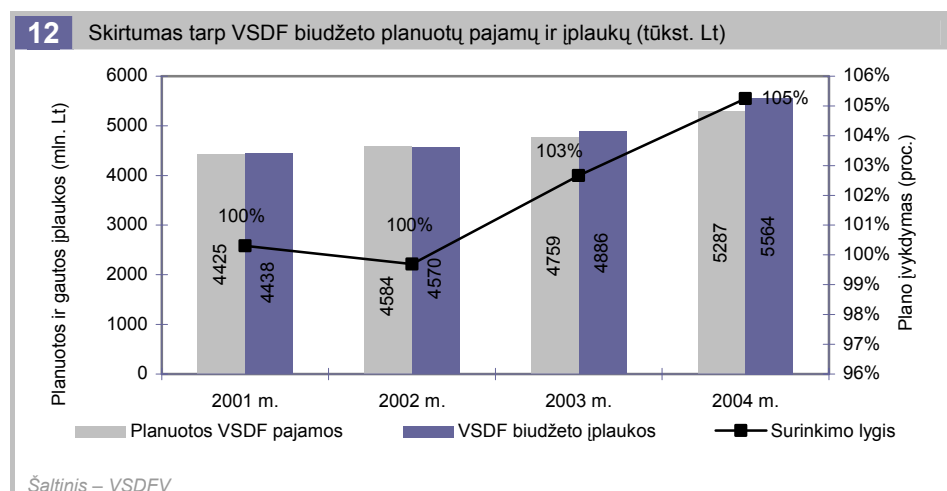
Nuo 2004m. sausio 1 d. VMI vykdo perduotas VSDF įmokų administravimo funkcijas, t.y. VSD įmokų administravimo funkcijų perdavimas VMI užtruko 4 metus.

VSD įmokų administravimo reformos metu trūko nuoseklumo: reformos įgyvendinimo galimybių analizė buvo atlikta po to kai buvo patvirtinta VSD įmokų administravimo reformos koncepcija, nuolat buvo keičiamos nuostatos dėl VSD įmokų administravimo perdavimo VMI apimčių, koreguojami darbo planai ir atidėliojami VSD įmokų perdavimo VMI terminai.

Auditoriai negali teigti ar buvo gautas ekonominis efektas 2004 m. po dalies VSD įmokų administravimo funkcijų perdavimo VMI, nes nei VSDFV, nei VMI tokios analizės neatliko.

ADMINISTRAVIMO REFORMOS VYKDYMO VERTINIMAS

Vienas iš VSD įmokų administravimo reformos tikslų buvo pagerinti įmokų ir mokesčių surinkimą. VSDF biudžeto planas ir surenkamos įplaukos 2001–2004 m. nuolat didėjo (12 pav.).

¹⁶ Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 1, 2, 34, 37-(1), 38, 42, 43, 44, 45, 46 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. IX-869

¹⁷ Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 1, 2, 34, 37-(1), 38, 42, 43, 44, 45, 46 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo 11, 12, 13 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. IX-1229.

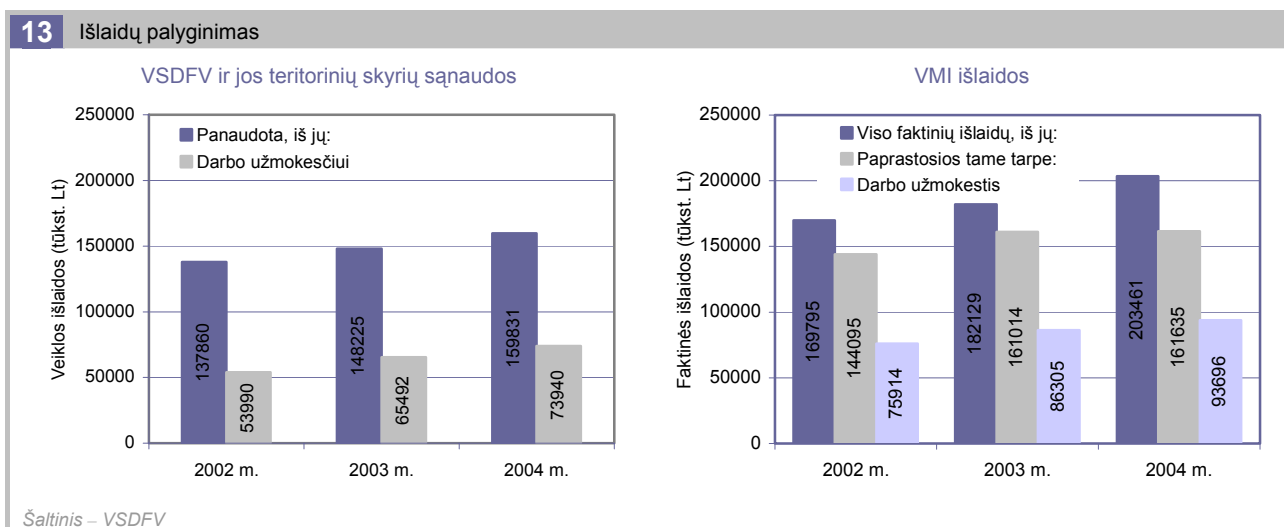
¹⁸ 2003 m. lapkričio 18 d. LR Seimas patvirtino Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 1, 2, 34, 36, 38, 44, 45, 46 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 33 straipsniu įstatymą Nr. IX-1831

VSD, administruodama VSD įmokas, 2001–2003 m. biudžeto planą vidutiniškai įvykdavo 100,9 proc. VSD biudžeto planas 2004 m. buvo įvykdytas 105,2 proc.

Auditorių nuomone, 2004 m. padidėjęs VSDFV biudžetas nesusijęs su VMI perimtomis VSDF įmokų administravimo funkcijomis, nes vidutinis darbo užmokestis šalyje išaugo 8,47 proc.¹⁹, be to gerėjo kiti darbo rinkos rodikliai.

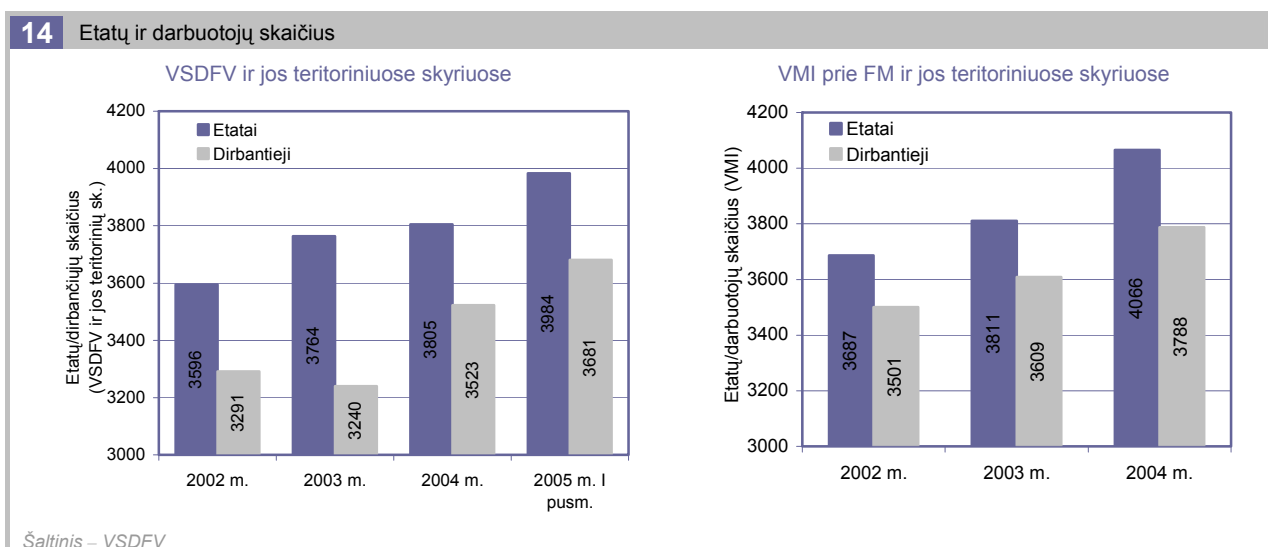
ĮMOKŲ IR MOKESČIŲ ADMINISTRAVIMO IŠLAIDŲ VERTINIMAS

Kitas VSD įmokų administravimo reformos tikslas buvo sumažinti įmokų ir mokesčių administravimo išlaidas. VSDF veiklos sąnaudos 2001 m. siekė 159 mln. Lt, o 2002 m. – 137 mln. Lt., 2003 m. – 148 mln. Lt, o 2004 m. – 160 mln. Lt. 2005 m. numatyta patirti 192 mln. Lt sąnaudų (13 pav.).

Nors dalį funkcijų VSDF perdavė VMI nuo 2002 iki 2004 m., VSDFV išlaidos nuolat didėjo. Vien per 2004 m. jos padidėjo apie 12 mln. Lt. (iš jų faktinės išlaidos darbo užmokesčiui 8,4 mln. Lt). Minėtu laikotarpiu VMI faktinės išlaidos didėjo, o per 2004 m. padidėjo 21 mln. Lt (iš jų faktinės išlaidos darbo užmokesčiui 7,4 mln. Lt).

Pagrindinė VSDFV ir jos teritorinių skyrių veiklos sąnaudų augimo priežastis – darbuotojų skaičiaus ir jų darbo užmokesčio didėjimas.

¹⁹ Statistikos departamento duomenys pateikti tinklapyje www.std.lt (palyginti 2003 m. IV ketv. ir 2004 m. IV vidutiniai bruto darbo užmokesčiai)

Bendras VMI ir VSDFV nuo 2002 m. dirbančiųjų skaičius nuolat didėjo. VSDF užimtų etatų skaičius 2004 m. padidėjo 4,5 proc.²⁰ VMI – apie 5 proc. (14 pav.).²¹ Abiejų institucijų teigimu, darbuotojų skaičiaus augimas susijęs su naujų funkcijų atsiradimu ir vykdymu.²² Dėl VSD įmokų kontrolės funkcijos perdavimo, VMI teigimu nuo 2004 m. sausio 1 d. buvo įvesti 65 papildomi etatai. VSDFV teigimu, perdavus VSD įmokų kontrolės funkciją VMI, VSDF teritoriniuose skyriuose buvo panaikinti 184 etatai.

Bendras darbuotojų skaičius 2004 metais abiejose institucijose padidėjo, bendros VMI išlaidos ir VSDF sąnaudos 2004 m. nesumažėjo. Audito metu neturėjome galimybės įvertinti kaip pasikeitė išlaidų struktūra dėl VSD įmokų kontrolės funkcijos perdavimo, nes nei VSDFV nei VMI ekonominės analizės pagal kiekvieną veiklos funkciją neatlieka.

VMI NEPERDUOTŲ VSD ĮMOKŲ ADMINISTRAVIMO FUNKCIJŲ VERTINIMAS

Vienas iš VSD įmokų administravimo reformos koncepcijoje numatytų rezultatų – sklandus VSDFV įmokas administruojančių struktūrinių padalinių atskyrimas nuo VSDFV ir prijungimas prie VMI, išsaugant šių padalinių ir kitų VSDFV struktūrinių padalinių, atsakingų už VSD fondo išmokų administravimą, tarpusavio ryšius pirmiausia informacinių sistemų srityje, kurių reikia išmokoms efektyviai administruoti.²³

15 VMI ir VSDFV iki 2004 m. sausio 1 d. vykdytos mokesčių ir įmokų administravimo funkcijos	
<p>VSDFV vykdytos funkcijos:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Įmokų mokėtojų kontrolė; • Įmokų mokėtojų aptarnavimas; • Įmokų išieškojimas; • Įmokų apskaita; • Teisinių ginčų nagrinėjimas; • Draudėjų – įmokų mokėtojų registravimas (perduota VMI nuo 2002-10-01); • VSD įmokų administravimui reikalingų informacinių sistemų administravimas; • Draudėjų ir apdraustųjų švietimas. 	<p>VMI vykdytos funkcijos:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mokesčių mokėtojų kontrolė; • Mokesčių mokėtojų aptarnavimas; • Mokestinių nepriemokų išieškojimas; • Surenkamų mokesčių apskaita; • Mokestinių ginčų nagrinėjimas; • Mokesčių mokėtojų registravimas; • VSD įmokų administravimui reikalingų informacinių sistemų administravimas; • Mokesčių mokėtojų švietimas.

Palyginus VSDFV ir VMI iki 2004 m. sausio 1 d. vykdytas VSD įmokų/mokesčių administravimo funkcijas, matyti, kad jos buvo panašios ir susijusios su tais pačiais draudimo įmokas/mokesčius mokančiais ir išskaičiuojančiais asmenimis (15 lentelė).

16 VMI ir VSDFV nuo 2004 m. sausio 1 d. vykdomos VSD įmokų administravimo funkcijos	
<p>VSDFV vykdomos šios apibendrintos VSD įmokų administravimo funkcijos:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ VSD įmokų išieškojimas; ▪ Įmokų apskaita; ▪ Pranešimų priėmimas; ▪ VSD įmokų administravimui reikalingų informacinių sistemų administravimas; ▪ Draudėjų ir apdraustųjų švietimas ▪ Ir kt. 	<p>VMI perduotos įmokų administravimo funkcijos:</p> <p>Nuo 2004 m. sausio 1 d. vykdomos:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ registruoja VSD draudėjus; (funkcija perduota nuo 2002 m. spalio 1 d.) ▪ tikrina draudėjų ir apdraustųjų socialinio draudimo įmokų apskaičiavimą, sumokėjimą, bei skiria baudas už tikrinant nustatytus pažeidimus; ▪ įformina bei patvirtina patikrinimo rezultatus; ▪ nagrinėja mokestinius ginčus dėl tikrinant apskaičiuotų socialinio draudimo įmokų sumų, paskirtų baudų; ▪ atstovauja valstybės ir Valstybinio socialinio draudimo fondo interesams įmonėse, viešosiose įstaigose, kurioms iškelto bankroto ar restruktūrizavimo bylos; ▪ su VSDFV keičiasi VSD įmokų administravimui reikalinga informacija. <p>Nuo 2005 m. papildomai vykdomos (patikslintos) funkcijos:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ įformina bei patvirtina patikrinimo rezultatus; ▪ teikia VSD draudėjams informaciją apie socialinio draudimo įmokų mokėjimo prievoles.

²⁰ LRV 2003 m. gruodžio 19 d. nutarimu Nr. 1641 VSDFV ir jos ter. sk. patvirtintas 3984 maks. etatų skaičius.

²¹ LRV 2003 m. gruodžio 19 d. nutarimu Nr. 1641 VMI patvirtintas 4175 maks. etatų skaičius.

²² Su funkcijų, kurios nesusijusios su VSD įmokų administravimo reforma.

²³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. spalio 16 d. nutarimas Nr. 1234 (Žin., 2000, Nr. 88-2716).

VMI perduotos ne visos VSD įmokų administravimo koncepcijoje ir jos įgyvendinimo planuose numatytos perduoti funkcijos (16 lentelė):

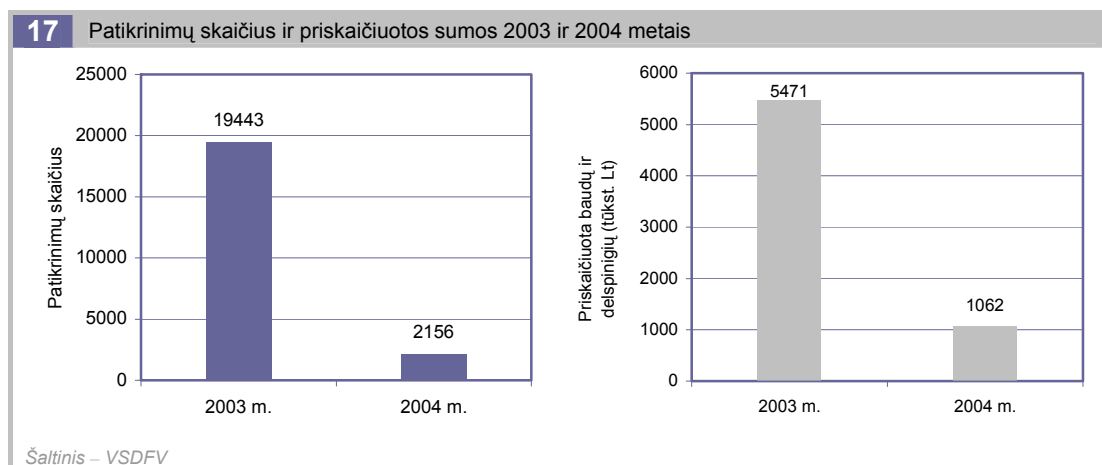
- Įmokų išieškojimas (perduotas tik VSDF kreditorinių reikalavimų atstovavimas įmonių bankroto ir restruktūrizavimo bylose);
- Įmokų apskaita ir deklaracijų priėmimas;
- VSD įmokų administravimui reikalingų informacinių sistemų administravimas.

Audito metu VSDFV ir VMI pateikė vertinimus dėl reformos vykdymo tikslingumo bei ekonominio pagrindimo (2, 3, 4 priedai).

VSD įmokų administravimo reforma nebuvo baigta vykdyti, nes dalis reformos tikslų nebuvo pasiekti, nes visapusiškai neįvertintas visų VSD įmokų administravimo funkcijų perdavimo VMI tikslingumas ir galimi rizikos veiksniai, nebuvo tinkamai atlikti organizaciniai darbai.

VSD ĮMOKŲ APSKAIČIAVIMO IR SUMOKĖJIMO PATIKRINIMŲ VERTINIMAS

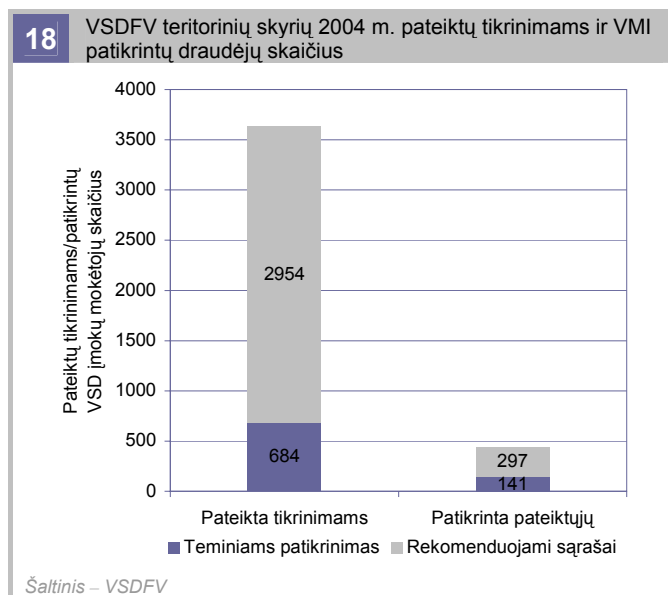
Svarbus VSD įmokų administravimo reformos tikslas buvo sumažinti vengimo mokėti įmokas ir mokesčius riziką. 2003 m. VSDFV teritoriniai skyriai atliko 19 443 patikrinimus, kurių metu priskaičiavo 5 471 tūkst. Lt papildomų baudų ir delspinigių. Nuo 2004 m. sausio 1 d. VMI pavesta vykdyti VSD įmokų apskaičiavimo ir mokėjimo teisingumo tikrinimus. VMI 2004 m. atliko 2 156 VSD įmokų surinkimo ir sumokėjimo patikrinimus, kurių metu priskaičiavo 1061,9 tūkst. Lt papildomų baudų ir delspinigių²⁴ (17 pav.).

VSDFV teritoriniai skyriai 2003 m. vieno patikrinimo metu vidutiniškai priskaičiuodavo 283 Lt, o VMI 2004 metais vidutiniškai priskaičiuodavo 493 Lt. 2004 m. vieno patikrinimo metu priskaičiuotos sumos padidėjo 74 proc., tačiau patikrinimų skaičius sumažėjo 9 kartus, o jų metu papildomai priskaičiuota apie 4,5 mln. Lt mažiau baudų ir delspinigių

²⁴ Vadovautasi VSDFV pateiktais duomenimis. Pagal VMI pateiktus duomenis: patikrinimų skaičius – 2069, o priskaičiuota suma – 1080 tūkst. Lt. Pasak VMI, duomenų neatitikimas susidarė dėl jų pasislinkimo laike juos renkant.

VSDFV teritoriniai skyriai 2004 m. pateikė AVMI 2 954 rekomenduojamus draudėjus ir 684 draudėjus teminiams patikrinimams atlikti. Per šį laikotarpį VMI patikrino 297 arba 10,5 proc. visų rekomenduojamų draudėjų ir atliko 144 teminius draudėjų patikrinimus arba 21,7 proc. iš pateiktų (18 pav.)²⁵.

VMI ir VSDF nuomonės dėl šios funkcijos vykdymo ir esamų problemų:

VSDFV nuomonė	VMI nuomonė
<ol style="list-style-type: none"> 1. Sumažėjus sistemingam draudėjų tikrinimui, sumažėjo draudėjų drausmingumas. 2. VSDFV teritoriniai skyriai naudoja daug žmogiškųjų išteklių, ruošdami medžiagą draudėjų tikrinimams, tačiau VMI patikrina tik nedidelę dalį rekomenduojamų tikrinimams draudėjų. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kai kurie VSDFV teritoriniai skyriai vadovaujasi nevienodais kriterijais, atlikdami draudėjų tikrinimų atranką. 2. VMI iš VSDFV pateiktus tikrinimams įmokų mokėtojų sąrašus traktuoja kaip rekomenduojamus, o ne privalomus.²⁶ 3. VMI siūlo, kad draudėjų sąrašai tikrinimams būtų teikiami centralizuotai.

Auditorių nuomone VSD įmokų mokėtojų tikrinimų atrankos tvarka turi būti tobulinama.

Perdavus VSD įmokų administravimą VMI, padidėjo patikrinimų efektyvumas, tačiau beveik 5 kartus (4,5 mln. Lt) sumažėjo papildomai priskaičiuotų VSD įmokų, baudų ir delspinigių suma.

²⁵ Vadovaujamosi VSDFV pateiktais duomenimis. Pagal VMI pateiktus duomenis, VSDFV teritoriniai skyriai jai pateikė duomenis apie 3323 tikrintinus VSD įmokų mokėtojus, kuriuos siūlė tikrinti. Pasak VMI, duomenų neatitikimas susidarė dėl galimo duomenų pasislinkimo laike juos renkant.

²⁶ 2003 m. gruodžio 31 d. Valstybinės mokesčių inspekcijos viršininko ir Valstybinio socialinio draudimo direktoriaus bendru įsakymu Nr. V-349/V-514 patvirtintos Valstybinės mokesčių inspekcijos ir Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos bendradarbiavimo valstybinio socialinio draudimo įmokų apskaičiavimo ir sumokėjimo kontrolės srityje taisyklės. Šios taisyklės nustatė, kad VSDFV teritoriniai skyriai sudaro rekomenduojamų patikrinti įmokų mokėtojų sąrašą, kurį pateikia apskričių VMI. Apskričių VMI savarankiškai priima sprendimus, kuriuos mokesčių mokėtojus iš pateiktųjų patikrinti ir apie patikrinimo rezultatus nustatyta tvarka informuoja VSDFV teritorinius skyrius.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

IŠVADOS:

- 1. Pensijų sistemos reformos vykdymo metu valstybė prisiima visus įsipareigojimus, susijusius su lėšų pervedimu privatiems pensijų fondams, t.y. Valstybinio socialinio draudimo fondo privalo pervesti visą priskaičiuotą sumą, nepriklausomai nuo to, ar darbdavys sumokėjo pensijų fondo dalyvio socialinio draudimo įmokas.**
- 2. Kaupiamos pensijos dydžio negarantuoja nei valstybė, nei pensijų fondai, nesėkmingų investicijų atvejais visos pasekmės tenka pensijų kaupimo dalyviams. Yra rizika, kad sumažėjusios pensijos gali padidinti valstybės išlaidas mažas pajamas gaunančių asmenų kompensacijoms.**
- 3. Pensijų sistemos reforma iš dalies sumažino galimybes didinti pensijas ir kitas socialinio draudimo išmokas dabartiniams pensininkams.**
- 4. Asmenys, kurie verčiasi individualia veikla turėdami verslo liudijimą, neturi galimybės dalyvauti II pakopos pensijų kaupime.**
- 5. Pensijų bendrovių ir depozitoriumų priklausymas tai pačiai įmonių grupei gali susilpninti pensijų fondų veiklos kontrolę.**
- 6. Valstybinio socialinio draudimo įmokų administravimo reformos koncepcija patvirtinta be detalios šios reformos įgyvendinimo galimybių ir rizikos veiksnių analizės.**
- 7. Valstybinio socialinio draudimo įmokų administravimo reforma nebuvo baigta, todėl reformos koncepcijoje numatyti tikslai nebuvo pasiekti.**
- 8. Perdavus VSD įmokų administravimą VMI, 2004 m. valstybinio socialinio draudimo įmokų sumokėjimo ir apskaičiavimo teisingumo tikrinimų funkcija buvo vykdoma nepakankamai rezultatyviai.**

PASIŪLYMAI VALSTYBINIO SOCIALINIO DRAUDIMO FONDO VALDYBAI IR SOCIALINĖS APSAUGOS IR DARBO MINISTERIJAI:

- 1. Parengti pensijų kaupimo dalyvių švietimo sistemą, padedančią asmenims pasirinkti ir keisti investavimo kryptį (pensijų fondą), siekiant kuo efektyviau valdyti investicijų riziką.**
- 2. Siekiant užtikrinti tinkamą einamųjų valstybinio socialinio draudimo išmokų mokėjimą ir ateityje išvengti Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto deficito, kartu su Finansų ministerija numatyti ilgalaikius pensijų reformos finansavimo šaltinius.**
- 3. Inicijuoti, rizikos veiksnių, susijusių su pensijų kaupimo bendrovės ir depozitoriumo priklausymu tai pačiai įmonių grupei, įvertinimą.**
- 4. Atlikus galimybių ir rizikos veiksnių analizę, inicijuoti sprendimo priėmimą dėl tolesnio Valstybinio socialinio draudimo įmokų administravimo reformos tęsimo tikslingumo.**
- 5. Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai kartu su Valstybine mokesčių inspekcija patikslinti ir suderinti draudėjų atrankos ir tikrinimų tvarką, kuri užtikrintų efektyvesnę valstybinio socialinio draudimo įmokų administravimą.**

Veiklos audito 1-ojo departamento direktorius

Rimantas Sanajevas

Vyresnysis valstybinis auditorius (grupės vadovas)

Jonas Izokaitis

Susipažinau:

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ministerija

Audituojamas subjektas:

Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos direktorius

Mindaugas Mikaila

Pensijų sistemos reformos privalumai, trūkumai, neišnaudotos galimybės ir esamos grėsmės**Pagrindiniai pensijų sistemos privalumai:**

- Pensijų fondų dalyviams sudaryta galimybė padidinti savo senatvės pensijos dydį,
- Mažinamas gyventojų senėjimo poveikis pensijų sistemai,
- Stiprinama kapitalo rinka ir skatinamas Lietuvos ūkio augimas, suaktyvinama Lietuvos investicijų rinka,
- Dalyvaujant pensijų kaupime, išlieka visos kitos socialinės garantijos – nedarbingumo, motinystės ar ligos atvejais mokamos išmokos,
- Sukaupti PF pinigai paveldimi, jei PF dalyvis nesulaukia pensinio amžiaus. PF dalyvio šeimos nariams suteikiamas finansinio saugumo jausmas,
- VSDF biudžeto subalansavimas ilgalaikiu laikotarpiu.

Pagrindiniai pensijų sistemos trūkumai

- Dirbantiesiems sudėtinga suvokti pensijų sistemos reformos prasmę, nes nėra aiškių prognozių, koks turėtų būti santykis tarp vidutinės pensijos ir vidutinio atlyginimo,
- Mažas procentas nuo pervedamos „Sodrai“ sumos,
- Įmokos į PF pervedamos kas ketvirtį, pervedant lėšas kas mėnesį, jos būtų greičiau investuojamos ir uždirbtų daugiau pajamų;
- Pensijų kaupimo bendroves prižiūri dvi institucijos: VPK ir DPK. Neišvengiamai atsirandantys skirtingi tos pačios veiklos traktavimai skirtingose priežiūros institucijose gali sukurti nevienodas verslo sąlygas pensijų kaupimo bendrovėms;
- Perėjimo laikotarpiu, kuomet lėšos atitraukiamos iš dabartinės pensijų sistemos ir nukreipiamos kaupimui, turi būti nemaži finansiniai ištekliai atitrauktoms iš socialinio draudimo lėšoms kompensuoti.

Teigiamos reformos pasekmės

- Gauti didesnę pensiją, negu pasiūlys VSDF.

Neigiamos reformos pasekmės

- Vyresnio amžiaus žmonėms, kuriems iki pensijos likę dešimt ir mažiau metų gali nesukaupti tiek lėšų senatvei kiek tikėjosi;
- Lėtai augantis darbo užmokestis, dėl ko neženkliai didės įmokos į PF, o tai tiesiogiai lems sukauptų lėšų dydį,
- Pensijų kaupimo bendrovei parodžius blogus investavimo rezultatus – gauti mažesnę senatvės pensiją negu VSDF,
- Visa investavimo rizika tenka pensijų fondo dalyviui, t.y. nėra jokių absoliutaus ar santykinio pajamingumo garantavimo schemų,
- Kadangi pensijų reformai reikalingos socialinio draudimo lėšos kompensuojamos tik iš dalies, tai neigiamai atsiliepia dabartiniam pensijų dydžiui.

Šaltinis – Pensijų fondų ir priežiūros institucijų apklausa

VSDF ir VMI nuomonės (už ir prieš) dėl papildomų funkcijų perdavimo²⁷

Neperduota funkcija	VSDFV nuomonė dėl šios funkcijos perdavimo	VMI nuomonė dėl šios funkcijos perdavimo
<p>Įmokų apskaita ir deklaracijų priėmimas bei įmokų administravimui reikalingų IS administravimas</p>	<p>1. VSDFV specialistai paminėjo šias pagrindines problemas, susijusias su įmokų apskaitos, deklaracijų priėmimo ir jų administravimui reikalingų IS administravimo perdavimu:</p> <p>1.1. Dėl skirtingo VSDF ir VMI požiūrio į VSD kiltų šios problemos:</p> <p>1.1.1. būtų prarandamas operatyvumas nustatant draudėjų skolas ir jas išieškant;</p> <p>1.1.2. sumažėtų duomenų, pagal kuriuos skaičiuojamos VSDF išmokos ir į pensijų fondus pervedamos pensijų įmokos, patikimumas;</p> <p>1.1.3. iškiltų sunkumų nustatant atsakomybės ribas dėl netinkamai apskaičiuotų išmokų;</p> <p>1.1.4. reikėtų sukurti sudėtingas patikrinimo procedūras ir jas taikyti, siekiant išvengti klaidų, kai skiriamos išmokos apdraustiesiems;</p> <p>1.2. perdavus įmokų apskaitos ir deklaracijų priėmimo funkciją VMI gali kilti problemų dėl deklaracijose esančių duomenų turinio, nes dalis VSDFV teritoriniams skyriams pateikiamose deklaracijose esančios informacijos tiesiogiai nereikia VMI įmokų administravimo funkcijoms vykdyti, tačiau būtina išmokų administravimui.</p> <p>1.3. kiltų problemų dėl būtinos informacijos planuojant Fondo biudžetą gavimo, nes kartais reikia specifinės nereglamentuotos informacijos;</p> <p>1.4. šiuo metu yra skirtumų tarp VSD fondo ir VMI apskaitos sistemų, dėl kurių jas sunku tarpusavyje susieti. (VMI apskaita tvarkoma modifikuotu pinigų principu, o VSD apskaita – kaupimo principu);</p> <p>1.5. skirtingi duomenų taisymo VMI ir VSDF principai. VMI klaidos taisomos pateikiant patikslintas deklaracijas, VSDF sistemoje klaidos taisomos deklaracijose nurodant tą laikotarpį, kurį jos buvo padarytos.</p> <p>1.6. dalis informacijos, kaupiamos VSDFV duomenų bazėje, reikalinga tik VSD vykdymui ir nėra reikalinga mokesčių administravimui, todėl yra rizika, kad šie duomenys neatitiks bendro konteksto;</p> <p>1.7. VMI taipogi turėtų spręsti ir su Pensijų kaupimo dalyvių ir pensijų kaupimo sutarčių registro administravimu susijusius klausimus.</p>	<p>Dėl įmokų apskaitos funkcijos perdavimo:</p> <p>1. VMI nuomone, VSD įmokų apskaitos funkcijos perdavimas VSD įmokų surinkimo tiesiogiai nepaveiktų, o VSDF gautas įplaukas į AVMI surenkamąsias sąskaitas gautų po vienos dienos, t.y. viena diena vėliau negu kaip dabar VSD fondas gauna.</p> <p>2. Padidėtų administraciniai kaštai, susiję su įmokų apskaita, nes reikėtų modifikuoti turimas ir pirkti naujas programines įrangos priemones.</p> <p>3. Po šios funkcijos perdavimo ir padidėjusių gaunamų įplaukų į VMI sąskaitas gali atsirasti rizika dėl savalaikio įmokų paskirstymo, esant situacijai, kai dėl techninių sutrikimų pavėluotai būtų gautas banko išrašas.</p> <p>4. Labai sunki VSD įmokų apskaitos integracija į VMI mokesčių apskaitos IS, nes iš esmės skiriasi VMI ir VSD apskaitos principai.</p> <p>5. Reikėtų skirti papildomas lėšas informacinių sistemų būtinų integruoti VSDF ir VMI apskaitos sistemas, tobulinimui.</p> <p>Dėl Deklaracijų priėmimo ir apdorojimo:</p> <p>6. deklaracijų priėmimo ir apdorojimo funkcijos perdavimas neturi įtakos VSDF, įmokų mokėjimui (aptarnavimo kokybei, informacijos savalaikiškumui ir t.). Šios funkcijos privalumai: mokesčių mokėtojų aptarnavimo, švietimo ir konsultavimo, apskaitos ir kontrolės funkcijas vykdytų viena institucija, mokesčių mokėtojams būtų patogiau.</p> <p>7. Šios funkcijos perdavimo trūkumas – sudėtinga VSD įmokų apskaitos integracija į VMI apskaitos IS, nes iš esmės skiriasi VMI ir VSDF apskaitos principai.</p>
<p>Įmokų išieškojimas</p>	<p>1. šiuo metu veikianti įmokų išieškojimo sistema užtikrina operatyvų skolos išieškojimą laiku ir gerėjančius jos veiklos rezultatus.</p> <p>2. yra didelė rizika, kad nepriemokų išieškojimo efektyvumas ir kokybė pablogės, jei bus išardyta šiuo metu gerai veikianti nepriemokų išieškojimo sistema, kurioje dalyvauja daug VSDF padalinių.</p> <p>3. perdavus tik nepriemokų išieškojimo funkciją nutrūktų jos ryšys su kitomis VSDFV atliekamomis funkcijomis, kurios turi didelę įtaką nepriemokų išieškojimo efektyvumui.</p> <p>4. VMI ir VSDF tikslai ir veiklos kryptys skiriasi, todėl vienai institucijai atlikti skolų išieškojimo į kelis skirtingus biudžetus būtų nuostolinga, neoperatyvu, neefektyvu.</p> <p>5. kiltų problemų ieškant ir taisant klaidas duomenų bazėje, kurios šiuo metu taisomos operatyviai.</p> <p>6. VSD įmokų išieškojimo funkcijos perduoti VMI netikslinga.</p>	<p>1. Pasak VMI nepriemokų išieškojimo funkcijos perdavimui būtina sukurti/patobulinti nepriemokų išieškojimo informacinę sistemą. Šie darbai kainuotų iki 1 mln. Lt.</p> <p>2. Manoma, kad iš esmės išieškojimo funkcijos centralizavimas (ir valstybės mastu) yra tikslingas ir gali būti efektyvus, be to, numatoma, kad VMI skirstys lėšas, išieškotas pagal skirtingų institucijų (ir VSDF) vykdomuosius dokumentus, tačiau šiuo metu VMI ir VSDF išieškojimas vykdomas pagal iš esmės skirtingas schemas (pvz., skirtingas prievolių išieškojimo iš banko sąskaitų mechanizmas, skirtingas per daug išieškotų lėšų įskaitymo ir gražinimo mechanizmas ir pan.) ir funkcijas. Todėl šiuo metu išieškojimo funkcijos sujungimas pareikalautų didelių teisės aktų pakeitimų bei techninių ir organizacinių pertvarkymų.</p>

²⁷ VSD įmokų administravimo reformos pradžioje iškilo klausimas dėl VSD įmokų apskaitos funkcijos perdavimo VMI. Pasak VSDFV apdraustųjų įskaitos duomenų tvarkymas negali būti sutapatintas su VSD įmokų administravimo funkcija, todėl už apdraustųjų įskaitos tvarkymą turėtų būti atsakinga VSDFV. Ir jos teritoriniai skyriai (VSDFV 2001-03-22 raštas Nr. 100-07-775, išsiųstas LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai ir LR Finansų ministerijai, VSDFV 2002-11-08 raštas Nr.402-18-2896/4441 išsiųstas VMI prie FM). VMI atsižvelgdama į šį VSDFV raštą 2002-12-16 raštu Nr. 05-07-11305 kreipėsi į LR FM su parašymu priimti konceptualų sprendimą, kad po įmokų administravimo perdavimo VMI VSDFV teritoriniai skyriai ir toliau iš draudėjų priimtu SD formas, apdorotų ir saugotų jų duomenis, naudojamus VSD išmokų skyrimui. LR Finansų ministerija 2003-01-30 raštu Nr. (14.18-03)-0226523 pritarė šiai nuostatai.

Dėl informacinių sistemų kūrimo

VSDFV nuomonė	VMI nuomonė
<p>1. Įmokų administravimo perdavimas neišvengiamai sutrikdytų ir išbalansuotų IS, nes iš kitos institucijos gaunamų duomenų srautas pareikalautų rimtų programinės įrangos pakeitimų ir atitinkamo finansavimo.</p> <p>2. VMI perdavus tik VSD įmokų išieškojimo funkciją, VSDFV turėtų teikti visus draudėjo skoloms nuskaityti reikalingus duomenis. Dėl to tektų modifikuoti taikomąsias sistemas, parengiant duomenų gavimui iš VMI. Tam reiktų samdyti išorės rangovą, o tokie darbai kainuotų apie 7 mln. lt.</p> <p>3. tarp žinybų iškiltų problemų taisant klaidas.</p> <p>4. VMI visas įmokų administravimo funkcijas (ir visų deklaracijų priėmimą):</p> <p>4.1. VMI turėtų teikti VSDFV visus duomenis apie apdraustųjų įskaitą;</p> <p>4.2. reiktų sukurti papildomą programinę įrangą, skirtą iš VMI gaunamų duomenų tikrinimui;</p> <p>4.3. iškiltų problemų ieškant klaidų, kurių atsirado įvedant duomenis VMI kaltės;</p> <p>4.4. taikomosiuose sistemose reiktų padaryti daug pakeitimų ir samdyti išorės rangovą, o tokie darbai kainuotų nemažiau kaip 17 mln. lt.</p> <p>4.5. tektų perdaryti programinę įrangą pagal duomenų teikimo sutartis su išorės rangovais.</p> <p>4.6. atsirastų duomenų dubliavimas VMI ir VSDFV, nes dvejose institucijose būtų saugomi apdraustųjų personalizavimo duomenys.</p>	<p>1. Norint perduoti įmokų išieškojimo funkciją VMI reiktų atlikti pakeitimus visoje IS.</p> <p>2. Dėl duomenų srautų padidėjimo reiktų perprojektuoti duomenų mainus tarp VMI ir VSDF informacinių sistemų;</p> <p>3. Reiktų atlikti didelius IS pakeitimus VSDFV.</p> <p>4. IS pakeitimas VMI kainuotų apie 1 mln. Lt, o darbai užtruktų 15–18 mėn.</p> <p>5. Norint priimti įmokų mokėjimo deklaracijas, reiktų sukurti deklaracijų pildymo šablonus, deklaracijos duomenų apdorojimo ir tolesnio panaudojimo administruojant mokesčius šablonus.</p>

VSDFV ir VMI nuomonės apie VMI skirtinus papildomus etatus po VSD įmokų išieškojimo, apskaitos ir deklaracijų priėmimo funkcijų perdavimo VMI

	VMI pateikti duomenys	VSDFV pateikti duomenys
VSDF deklaracijų priėmimui VMI reiktų papildomai darbuotojų.	22	673
Papildomas darbuotojų poreikis po apskaitos funkcijos perdavimo	62	
Papildomas darbuotojų poreikis po VSD įmokų išieškojimo funkcijos perdavimo VMI	17*	195
Iš viso papildomai darbuotojų:	101	868
Vienam etatui išlaikyti reikalinga suma per metus	47,1 tūkst. Lt	35,53 tūkst. Lt**
Iš viso papildomos išlaidos:	4757,1 tūkst. Lt	30840 tūkst. Lt

* darant prielaidą, kad nesumokėtos VSD įmokos būtų išieškomos Mokesčių administravimo įstatymo nustatyta tvarka.

** VSDFV 2004 m. vidutiniškai vienam etatui (pranešimų priėmimo, įmokų apskaitos ir įmokų išieškojimo) išlaikyti tenkančios išlaidos.

Įmokų pradelstais mokėjimo terminais dydis ir sankcijų taikymo rezultatai²⁸ (tūkst. Lt)

Eil. Nr.	Rodiklis	Laikotarpio pabaigoje				
		2000	2001	2002	2003	2004
1.	Bendros įmokos pradelstais terminais, jų tarpe:	632420	646300,1	551686,8	453691,6	363501,0
1.1.	įmokų;	383460	411551,3	354108,6	298067,2	251801,5
1.2.	baudų ir delspinigių.	248960	234748,8	197578,2	155624,4	111699,5
2.	Išieškota draudėjų skola, pagal poveikio tipą:	271594	260837	177633	167700	143597
2.1.	Areštavus ir blokavus sąskaitą (tūkst. Lt)	37773	26319	10726	4100	2144
2.2.	Pateikus mokėjimo nurodymą bankui (tūkst. Lt)	206599	206900	143560	147500	122039
2.3.	Realizavus draudėjų turtą (tūkst. Lt)	17480	14469	13110	6200	7427
2.4.	Iš bankroto procedūrų (tūkst. Lt)	9782	13148	10235	9900	11987
3.	Nurašyta į neatgautinas arba abejotinai atgautinas (per metus)	n.d.	157724,0	92398,8	49442,1	41383,4
4.	Nurašyta beviltiškų skolų (tūkst. Lt):	90612	93218	122932	99352	95713
4.1.	iš jų dėl bankroto (tūkst. Lt)	89848	70212	122354	98200	94807
5.	Priskaičiuota nepriemoka (baudos delspinigiai ir kitos pajamos)	47950	44569,3	30890,5	9850,2	7000,9

²⁸ Šaltinis – VSDfV